

doktor halde

william golding

Ta gdje onda? Na neki sam način mudar. Vidim neobično daleko kroza zid i trebao bih biti sposoban odgovoriti na vlastito pitanje. Ali bar znam kada sam postigao, odnosno kada mi je dana ta sposobnost da vidim. Dr Halde se pobrinuo za to. Na slobodi nikad ne bih postigao bilo kakvu sposobnost. Zar je gubitak slobode bio tražena cijena, neophodan uvod u novi modus znanja? Ali rezultat moje bespomoćnosti, iz koje je proizašao taj novi modus, značio je, također, duboki očaj za Beatricu i radost za Taffy. Ne uspijevam se uvjeriti da su moje mentalne sposobnosti dovoljno važne da bi opravdale ono dobro ili ono zlo koje su nanijele drugima. A ipak, sposobnost viđenja kroza zid proizašla je direktno i neminovno, pod Haldeovim prstima, iz mog svinjskog uha. Imam isuviše jasnu sliku sobe u kojoj je započeo proces. Gestapo je strgao pokrov s jučerašnjice i razotkrio siva lica.

Soba je bila stvarna i prozaična i jadna. Najvažniji komad namještaja bio je ogromni stol koji je zapremao trećinu prostorije. Bio je star, ispoliran i imao je kruškaste noge poput velikog pijanina. Na svakom su kraju bile gomile papira, ostavljajući praznu sredinu za komandantove bugačice. Suočili smo se s njim preko tih bugačica, čovjek sa čovjekom, jedino što je on sjedio a mi stajali. Iza njega nalazili su se ormari s kartotekom, i na svakoj je ladić papirnata kartica bila ispisana pažljivim gotskim slovima. Iza i iznad komandantove stolice bila je velika Führerova fotografija.

Bila je to bezopasna soba, dosadna i neudobna. Neke od hrpa papira bile su tako dugo na stolu da ih je prašina već počela nagrizati.

Umarširaj unutra, okreni se nadesno, salutiraj. »Kapetan Mountjoy, sir.«
No komandant, baš kao i njegov mali debeli zamjenik, nije sjedio na svojoj stolici. Bio je u civilu. Na sebi je imao tamno dnevno odijelo, a posjeo se na uredsku stolicu. Laktove je upro na naslone, spojio jagodice prstiju. Lijevo iza njega bio je zamjenik s tri vojnika. Bile su prisutne i dvije anonimne figure u uniformi Gestapoa. Bili smo kompletni. Nisam mogao odvojiti oči od tog čovjeka ispred sebe. Gledajući ovako unazad, mogu reći da mi se već u tom trenu sviđio, da me nešto voliko k njemu, da bih s njim mogao provesti isto toliko vremena kao i s Ralphom i Nobbyem. Istovremeno sam se bojao i srce mi je zamiralo u grudima. U ono vrijeme nismo još znali zasigurno kakav je Gestapo, ali čuli smo glasine i sami nešto nagadali. A on je bio u civilu – isuviše važan da bi nosio uniformu, ukoliko mu se to ne prohtije.

»Dobro jutro, kapetane Mountjoy. Ili da kažemo gospodine, ili čak Samuel ili Sammy? Hoćete li sjesti?«

Okrenuo se i brzo na njemačkom rekao nešto vojniku koji mi primače metalnu stolicu s platnenim sjedalom. Zatim se nagnuo naprijed.

»Zovem se Halde. Dr Halde. Hajde da se upoznamo.«

Mogao se on dakle i nasmijati, i to ne ledeno već iskreno, radosno i prijateljski, tako da su mu plave oči zaigrale a obrazi se podigli do jagodica. I sada sam začuo kako mu je engleski savršen. Komandant nam se obraćao većinom pomoću prevodila ili kratko na svom grlenom njemačko-engleskom jeziku.

Ali dr Halde je govorio engleski bolje od mene. Moj je engleski bio sirov, netačan, svakodnevni govor, dok je njegova varijanta imala istu onu asketsku perfekciju kao i njegovo lice. Njegov je odgovor imao čistoću koja odgovara čistom i logičnom duhu. Ja sam riječi izgovarao prebrzo i gutao gla-

sove, baš kao čovjek koji nikada nije umirio svoj mozak, nikada razmislio niti bio u išta siguran. A opet, njegov je glas bio stran, beznacionalan, glas razdvojene ideje, glas koji se lakše može predstaviti matematičkim simbolima nego štampanom riječi. I premda su se njegovo »p« i »b« jasno raznavali, ti su glasovi bili mrvicu preoštri, tek toliko kao da mu je nos uštinut.

»Bolje?«

Doktor čega? Imao je izuzetno profinjen oblik glave. Na prvi pogled izgledala je okruglasto, jer bi vam se pogled zastavio na sjajnom čelavom vrhu, ispruganom tankim vlatima kose, prebačene s jedne strane na drugu. Ali kad bi vam se pogled spustio, uvidjeli biste da je okruglo pogrešna riječ, jer i lice i glava sačinjavali su oval, širok na vrhu a zašiljen na bradi. Čelo mu je bilo visoko, predstavljalo najširi dio tog ovala odakle se kosa povukla. Nos mu je bio dug, a očne duplje plitke. Oči su bile začuđujuće plave, poput različka.

Filozofija?

Ono što je bilo najneobičnije na njegovom licu nije bila finoća koštane strukture, nego čvrstina mesa koja je sve to prekrivala. Mnogo se stvari može saznati sudeći po općenitom stanju takvog tkiva. Ako je istrošeno jedino bolešću, neki opći znaci patnje ne mogu se sakriti. Oči su bez sjaja, a donji kapci više poput vrećica. Ali ovo meso bilo je zdravo, blijedo, i u najmanjoj mogućoj mjeri spojivo sa decentnim pokrovom prednjeg dijela glave. Još mrvicu manje i lobanja bi probila van. Te crte lica nisu neophodno upućivale na patnju, već na razmišljanje i dobro raspoloženje. Ako još uzmete u obzir finoću ruku i gotovo providne prste, odgovor koji dobijete je asketizam. Taj čovjek je imao tijelo sveca.

Psihologija?

Psihologija!

Odjednom mi je palo na pamet da sam trebao odbiti stolicu. Hvala, radije stojim. To je ono što bi učinio junak iz Buchanovih priča. Ali ispred mene nalazilo se ovo zanimljivo lice i taj samosvjestan, superioran engleski. Već sam sjedio na stolici koja se malo naginjala zbog neravnog poda. Sasvim iznenada, bio sam ranjiv, čovjek zarobljen u planini mesa, čovjek koji maše štapom protiv mačevaoca s fioletom. Stolice se opet nagnula, a ja sam začuo vlastiti glas, visok i apsurdno društven.

»Hvala.«

»Cigaretu?«

Ovo treba odbiti, odmahnuti niječno rukom – ali pogledao sam svoje prste, žute do drugog članka.

»Hvala.«

Dr Halde posegne iza desne hrpe papira i pruži srebrnu kutiju s cigaretama. Nagnuo sam se naprijed, prebirući po kutiji, i ugledao što se nalazilo iza hrpe papira. Nobby i Ralph kako se dobrano muče da se ne nasmiješe arhaičnim smiješkom sedmog stoljeća; ali te glave od papir-machea s klaunovskim lošim licima ne bi prevarile ni dijete. Bilo bi im bolje da su mi dopustili pomoći im ili da su se oslonili na kosu i svezane plahte.

Dr Halde je držao srebrni upaljač sa slabašnim plamenom. Gurnuo sam pola inča cigarete u vatru i povukao, otpuhujući, dim.

Nonšalantno.

Dr Halde se počeo smijati tako da mu se meso s obraza nabralo u lijepu kobasicu ispod svakog oka. Ostao je i dalje blijed, iako se ispod svake od kobasica nazirala slabašna sugestija rumenila. Oči su mu zaplesale, slabi se zasljali. U kutevima očiju bore su oblikovale jedno malo V. Osvrnuo se i uključio i zamjenika u svoj razdragani smijeh. Zatim se opet vratio meni, spojio prste i smirio. Bio je inč ili dva viši od mene. Stoga me je pogledao nadalje, prijateljski i kao da se zabavlja.

»Nijedan od nas dvojice nije običan čovjek, g. Mountjoy. Već postoji i izvjesna neobjašnjiva simpatija između nas.«

Raširio je ruke.

»Ja bih trebao biti na svom univerzitetu. Vi u svom studiju, u koji vam od sveg srca želim da se i vratite.«

Te beznacionalne riječi nosile su u sebi neku strašnu zrelost, kao da se u sljedećoj rečenici mogu pojaviti svi odgovori. Gledao me je u oči, pozivajući me da podignemo ovaj razgovor s nivoa vulgarne prepirke u atmosferu u kojoj civilizirani ljudi mogu doći do nagodbe. Odjednom sam se uplašio pomisli da će me on možda smatrati neciviliziranim, uplašio sam se toliko mnogo neodredivih stvari.

Iznenada nisam znao šta bi s cigaretom.

»Jeste li se opekli, g. Mountjoy? Niste? Dobro.«

Pružio mi je porculansku pepeljaru s naslikanim krajolikom Rajne. Pažljivo sam je prihvatio i stavio pokraj sebe na stol.

»Gubite vrijeme. Ne znam kako su pobjegli, niti kamo su se uputili.«

Na trenutak me je gledao šuteći. Ozbiljno je kimnuo.

»Može biti.«

Odmaknuo sam stolicu, položivši ruke na naslone, spreman da ustanem. Počeo sam se igrati mišlju da je razgovor završen.

»Pa, onda...«

Dizao sam se kad mi teška ruka padne na lijevo rame i pritisne me nazad dolje. Prepoznao sam boju tkanine na rukavu i taj me je fizički dodir, kojeg sam se trebao bojati, razljutio toliko da sam osjetio kucanje bila u vratu. Ali dr Halde se mrštio pokraj moga ramena i pravio umirujuće geste obim rukama, s dlanovima nadalje. Težina se povukla s mog ramena. Dr Halde je izvukao bijeli oblak batišta i precizno ispuhao nos. Dakle, ipak je patio od katara, i nos mu je zaista bio začepljen, a engleski stvarno perfektan.

Preklopio je maramicu i nasmiješio mi se.

»Može biti. Ali moramo se uvjeriti.«

Sake su mi postale prevelike i nespretne. Gurnuo sam ih u džepove svoje tunike, gdje su se osjetile neprirudno. Izvadio sam ih van i strpao u džepove hlaća. Izgovarao sam fraze mehanički, onako kako sam ih naučio. Čak i dok sam govorio, znao sam da nisu ništa do li nervozni refleksi.

»Ja sam oficir i ratni zarobljenik. Zahtijevam da se sa mnom postupi u skladu sa ženevskom konvencijom.«

Dr Halde je proizveo zvuk koji je napola bio smijeh a napola uzdah. Smiješak mu je bio tužan i razumijevajući, kao da sam dijete koje je u zadaći napravilo pogrešku.

»Naravno da jeste. Da, zaista.«

Zamjenik komandanta mu se obratio i iznenada kao da su se porječkali. Zamjenik je gledao u mene i opet u Haldea, i oštro protestirao. Ali Halde je pobijedio. Ovaj drugi lupnuo je petama, izvuknuo neku zapovijed i zajedno s vojnicima napustio prostoriju. Ostao sam sam s Haldeom i gestapovcima.

Dr Halde se okrenuo nazad k meni.

»Znamo sve o vama.«

Smjesta sam mu odgovorio.

»To je laž.«

Nasmijao se iskreno i potišteno.

»Vidim da će naš razgovor uvijek skakati s jedne razine na drugu. Naravno da ne možemo znati sve o vama, ili sve o bilo kome drugome. Ne možemo sve znati ni o sebi samima. To je bilo ono što ste mislili?«

Nisam odgovorio.

»Ali vidite, g. Mountjoy, ono što sam ja mislio bilo je na mnogo nižoj razini, onaj na kojoj su izvjesne sile djelotvorne i na kojoj se može doći do nekih dedukcija. Znamo, na primjer, da bi vam asketizam teško pogotovo kad bi vam bio nametnut. Ja, na drugoj strani – vidite i sami. I tako dalje.«

»Pa?«

»Bili ste komunist. I ja sam, jednom davno. To je velikodušna pogreška mladih.«

»Ne razumijem što govorite.«

»Bit ću iskren s vama, premda ne mogu reći da li ćete i vi biti prema meni. Rat je fundamentalno immoral. Slažete se?«

»Možda i jest.«

»Čovjek mora biti za ili protiv. Ja sam se teško odlučio, ali jesam. Možda je to i posljednja odluka koju sam donio. Prihvatite tu internacionalnu imoralnost, g. Mountjoy, i sve neugodnosti postanu čovjeku vjerojatne. Vi i ja, mi znamo čemu vodi moralnost u ratno doba. Napokon, mi smo bili komunisti. Cilj opravdava sredstva.«

Zdrobio sam cigaretu u pepeljari.

»Kakve sve to veze ima sa mnom?«

Zaokružio je po zraku kutijom za cigarete prije no što mi ju je opet ponudio.

»Za vas i za mene stvarnost je ova soba. Mi smo se predali nekoj vrsti socijalne mašine. Ja sam u vlasti svoje mašine, a vi ste apsolutno u mojoj vlasti. Obojica smo time poniženi, g. Mountjoy, ali tako to jeste.«

»Zašto baš ja? Kažem vam da ništa ne znam.«

Držao sam cigaretu među prstima i tražio šibice. On je uzviknuo i pružio mi upaljač.

»Oh, izvolute!«

Obim sam rukama prinio cigaretu plamenu i povukao na bijelu bradavicu. Tamo su bile siluete dvojice kako stoje voljno, ali nisam im vidio lica, nisam mogao vidjeti nijedno lice osim zabrinutog, profe-

sorskog lica iza upaljača. Spustio ga je, ruke položio na bugačicu i nagnuo se prema meni.

»Kad biste samo mogli vidjeti situaciju onako kako je ja vidim! Bili biste voljni, tako voljni, mogao bih reći gorljiv – šake su se zatvorile – g. Mountjoy, vjerujte mi, ja... g. Mountjoy. Prije četiri dana pedeset je oficira pobjeglo i iz jednog drugog logora.«

»Vi želite da ja... želite da...«

»Čekajte. Oni su – pa, još su na slobodi, nisu u logoru.«

»Dobro po njih, dakle!«

»U svakom momentu u ovom logoru se nešto slično može dogoditi. Dva oficira, vaši prijatelji, g. Mountjoy, to su već učinili. Naša je informacija da je moral na visini, te da je neki veći bijeg malo vjerovatan, iako ne i nemoguć. To se ne smije dogoditi – kad biste samo znali koliko se to ne smije dogoditi!«

»Ne mogu vam pomoći. Posao je zatvorenika da planira bijeg.«

»Sammy – izvinjavam se, g. Mountjoy – kako dobro reagirate na kondicioniranje. Zar se varam, na kraju krajeva? Zar niste ništa drugo osim lojalnog, glupavog britanskog vojnika odanog kralju?«

»Uzdahne i nasloni se na naslon stolice.«

»Zašto ste me nazvali Sammy?«

Nasmiješio se sa mnomo i meni, pretvarajući zimu svoga lica u proljeće.

»Proučavao sam vas. Stavio sam se na vaše mjesto. Jedna neoprostiva sloboda s moje strane, ali rat je rat.«

»Nisam znao da sam tako važan.«

Prestao se smiješiti, posegao dolje i iščepkao papire iz svoje torbe.

»Evo koliko ste važni, g. Mountjoy.«

Dobacio mi je preko bugačice dva mala fascikla. Bili su prljavi i istrošeni. Otvorio sam ih i pregledao paragrafe neshvatljivog gotskog pisma, načičkane inicijale i imena, okrugle pečate. Nobby me je gledao s fotografije iz jednog, a Ralph iz drugog fascikla; Ralph, pozirajući fotografu i namjerno glupavog i mrtvačkog lica, kao da jedva suspreže smijeh.

»Imate ih, dakle.«

Dr Halde ne odgovori. Nešto u toj tišini, možda neka napetost, nagnala me da brzo podignem pogled i svoju tvrdnju pretvorim u pitanje.

»Uhvatili ste ih?«

Dr Halde i ovaj put ništa ne odvrati. Zatim izvuče bijeli oblak batista i ponovo ispuše nos.

»Žao mi je što vam moram reći da su vaši prijatelji mrtvi. Pogodeni su prilikom pokušaja bijega.«

Dugo sam gledao te mutne fotografije, ali ništa mi nisu značile. Pokušao sam probuditi svoje osjećaje, govoreći tiho i eksperimentalno u sebi: njihove je grudi probila pregršt olova, obojica su došla do svog kraja, ti neumorni igrači kriketa, vidjeli su i prepoznali svršetak igre. Bili su mi prijatelji, a sada njihova pozната tijela trunu.

Zar baš ništa ne osjećaš?

Možda.

Halde je tiho govorio.

»Razumijete li sada, g. Mountjoy? Vrlo je važno da nijedan drugi čovjek ne dospjeje s one strane žice – važno zbog njegovog dobra, zbog nas, zbog humanosti same, zbog budućnosti...«

»Prokleta svinjo.«

»O, da, svakako. To se podrazumijeva a da i ne kažete, i sve ostalo.«

»Kažem vam da ne znam ništa.«

»I zato kad dobijem, ili ako baš hoćete, kad preuzmem dužnost da spriječim takve pojave – gdje da tražim? Od svih ljudi u logoru čiji su podaci tako pristupačni, tko je govorio o slikarstvu i pigmentima, o litografiji? A osim toga,« natremitice me je gledao onim svojim ogromnim očima boje različka, »tko će od svih ovih ljudi biti toliko razborit? Trebam li kao svog uporište izabrati majora Witlow-Brownrigga, onog ukočenog gentlemena i svijati ga dok se ne slomi, ili ću izabrati podatniji materijal?«

»Kažem vam...«

»Vrlo je bitno da budem u mogućnosti izvršiti brzi i iznenadni pretres logora, i to s apsolutnom sigurnošću što ću naći i gdje. Molim vas, molim da me saslušate. Moram razbiti štamparski stroj, konfiscirati alat, uniforme, građanska odijela, smrskati radio, otići pravo u tunel i napuniti ga...«

»Ali ja...«

»Molim vas, slušajte. Izabrao sam vas ne samo zato što mora da ste član te organizacije, već i zato što ste umjetnik i stoga objektivniji i po strani od vaših sudrugova; čovjek koji će znati kada izdaja prestaje biti izdaja i kada čovjek mora prekršiti pravilo, zakletvu, da bi služio višoj istini...«

»Po posljednji put, ništa ne znam.«

Ispužio je ruke na stolu s dlanovima nagore.

»Čini li vam se to razumno, g. Mountjoy? Razmotrite sve indikacije koje bi mogle ukazivati na suptilni zaključak – vaše raznolike sposobnosti, prijateljstvo s ova dva oficira, čak i vaše prošlo članstvo u partiji poznatoj po podzemnim akcijama – dajte, vjerujte mi, osjećam veliko poštovanje prema vama, a moj vlastiti posao mi je mrzak. Također vas i razumijem, toliko koliko čovjek može razumijeti drugoga...«

»Ne možete. Ja sam sebe ne razumijem.«

»Ali ja sam objektivniji, jer iako vam se mogu zavući pod kožu, mogu je po volji i napustiti, izaći prije nego započne boljeti...«

»Boljeti?«

»I tako znam objektivno, sigurno, ozbiljno, da ćete na jednoj ili drugoj razini našeg, eto, nesretnog društva, vi, kako da vam kažem...?«

»Neću govoriti. Ne znam ništa.«

»Govoriti. Da, to je prava riječ. U određenom trenutku, g. Mountjoy, vi ćete govoriti.«

»Ništa ne znam. Ništa.«

»Čekajte. Počnimo time da vam dam nešto od velike vrijednosti. Ja ću vam objasniti vas samog. Nitko, ni ljubavnica, ni otac, ni učitelj, nisu mogli to učiniti za vas. Svi su oni sputani konvencijama i ljudskom dobrotom. Samo u ovakvim uvjetima kao što su ovi, uvjetima visoke peći, rastaljenja, zasljepljujuća istina može biti prenijeta od jednog ljudskog bića drugome.«

»Dakle?«

»Koji bi embrio, ako bi mogao birati, prošao kroz patnju rođenja da bi postigao vašu današnju svijest? U vama nema zdravlja, g. Mountjoy. Vi ni u šta dovoljno ne vjerujete da biste zbog toga patili ili da bi vam bilo drago. Nikada vam ništa nije zakucalo na vrata i zaposelo vas. Vi posjedujete sebe. Intelktualne ideje, čak i ona o lojalnosti vašoj domovini, vrlo su labave u vas. Čekate u prašnoj čaonici na nijedan posebno određeni vlak da vas odvede u svejedno kojem smjeru. A između polova vjerovanja, mislim na vjeru u materijalnom smislu i vjeru u svijetu stvorenom i potpomognutom od uzvišenog bića, vi na mahove oscilirate iz dana u dan, iz sata u sat. Samo stvari koje ne možete izbjeći, žig seksa ili bola, izbjegavanje opetovane patnje i produžetak druge, to konstituiraju ono što vaša dnevna svijest neće priznati, ali doživljava kao život. O, da, sposobni ste za određeni stupanj prijateljstva i određeni stupanj ljubavi, ali ništa što bi vas izdvojilo od mrava ili vrabaca.«

»Tada je bolje da sa mnomo nemate posla.«

»Zar još niste zamijetili tragikomičnost naše situacije? Da je ovo što sam vam opisao sve, g. Mountjoy, uperio bih vam pištolj u glavu i dao vam deset sekundi da počnete govoriti. Ali postoji neka misterija u vama, koja nam je obojici nerazumljiva. Zato, iako sam gotovo siguran da ćete progovoriti, ako mi imate išta reći, moram poduzeti slijedeći korak: nanošenje daljnje patnje baš zbog praznine između »gotovo« i »izvjesno«. O, da! Gadit ću se sam sebi, ali kako će to vama pomoći?«

»Zar ne shvaćate da ne podnosim prijetnju?«

»Zato i moram obaviti posao pro forma kao da uopće ništa ne znam o vama. Pretvarat ću se da vas se ne može niti podmititi niti pokolebati strahom. Stoga vam ništa ne nudim, osim šanse da spasite živote. Recite mi sve što znate o organizaciji za bježanje i bit ćete ono što ste i bili, ništa više ni manje. Odvest će vas iz ovog logora u drugi, ni manje ni više udobniji. Izvor naših informacija bit će zatajen.«

»Zašto ne razgovarate s višim oficirima?«

Plavi različiti.

»Tko bi imao povjerenja u jednog višeg oficira?«

»Zašto meni ne vjerujete?«

»Tko bi vama vjerovao, g. Mountjoy, ako bi imao imalo razuma?«

»Kakvog onda ima smisla da od mene tražite istinu?«

Tužno, kiselo, razborito lice. Ruke ispružene.

»Čak da je to i istina, g. Mountjoy, ja moram nastaviti. Vi to sigurno razumijete? Da, slažem se, mi smo zajedno u govornima – obojica od grla.«

»I onda!«

»Što najviše želite na svijetu? Ići kući? To bi se dalo urediti – slom živaca – samo mjesec ili dva u ugodnom sanatoriju, nekoliko potpisanih papira i evo vas kod kuće, g. Mountjoy. Preklinjem vas.«

»Malo mi se vrti u glavi.«

Dlanovi su mi kliznuli preko lica. Osjetio sam uljastu vlagu kako mi klizi niz lice.

»Ili ako se dom ne čini sada odmah atraktivnim – što kažete na jedan period zabavljanja? Pokušavam se izraziti tako delikatno kao čovjek koji nije rođen za sve opsežne mogućnosti vašeg jezika; ali zar vi ne osjećate ponekad da ste lišeni kontakata s

jednim i drugim spolom? Evropska su vam vrela na raspolaganju. Rekli su mi da su, da su...«

Glas mu se izgubio u daljini. Otvorio sam oči i vidio da se držim ruba stola, a tamo gdje su mi skliznuli prsti ostale su mrlje. Jedan sićušan, najmanji ubod. Neka vrsta jecajućeg gnjeva nabujala mi je u grlu.

»Vi, prokleta budalo! Zar mislite da vam ne bih rekao kad bih znao? Velim vam da ništa ne znam – ništa!«

Lice mu je bilo bijelo, sjajeći se u znoju i puno sućuti.

»Jadni dječake. Kako je sve ovo surovo, Sammy. Mogu vas zvati Sammy? Naravno, što vi marite za vrela Evrope. Oprostite mi. Novac? Ne. Mislim da ne. Dobro onda. Doveo sam vas na toranj hrama i pokazao vam cijelu zemlju. Vi je odbijate.«

»Ne odbijam. Zar ne vidite, vi, vi – ništa ne znam...«

»Naložili ste mi da dođem iza vas. Ili ste možda u pravu i zaista ništa ne znate. Jeste li heroj ili ne, Sammy?«

»Nisam nikakav heroj. Pustite me da idem.«

»Vjerujte da bih želio. Ali ako itko pobjegne, ubit će ih. Ne mogu preuzeti nikakav rizik. Ako ništa ne uložiš, ništa nemoj ni očekivati, Sammy.«

»Povraća mi se.«

Izbor i prevod: Mirjana Valent

Napomene:
Odlomak iz romana »Free Fall«

° Pisac aludira na izreku: »You can't make a silk purse out of a sow's ear«, što doslovno znači »Ne možeš napraviti svileni novčanik iz krmačinog uha«; dakle, da bi nastalo nešto kvalitetno, neophodan je i valjan i vrijedan materijal.

BELEŠKA O RISCU

Dobitnik Nobelove nagrade za književnost u 1983. je Britanac William Golding. Rođen je 19. rujna 1911. u Cornwallu, u mjestu St Columb Minor. Diplomirao je na Oxfordu 1934. za vrijeme rata služio u Inmarnici, a nakon rata radio kao predavač u školi i kolektoru. Njegov prvi i kao nas vjerojatno najpoznatiji roman je »Inherent Virtue« (1948), zatim slijede romani »Nasljednici« (The Inheritors, 1955), »Piramida« (The Pyramid, 1967), »Skorpijski log« (The Scorpius Log, 1971), »Zvonik« (The Spire, 1964), »Piramida« (The Pyramid, 1967), »Skorpijski log« (The Scorpius Log, 1971), »Vidljiva tama« (Darkness Visible, 1979), »Obredi prekomorskog putovanja« (Rites of Passage, 1980).

Izbor, prijevod i bilješka
Mirjana Valent